

**Monika Sławek, Renata Śleboda,
Wojciech Bajorek, Marian Rzepko,
Aleksandra Nowak**

**Przestrzeń rekreacyjna aktywności
ruchowej w całorocznych
zamkniętych obiektach
sportowo-rekreacyjnych na
podstawie wybranych jednostek
osiedlowych Łodzi**

Ekonomiczne Problemy Usług nr 79, 275-301

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Monika Sławek

Uniwersytet Łódzki

Renata Śleboda

Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu

Wojciech Bajorek, Marian Rzepko

Uniwersytet Rzeszowski

Aleksandra Nowak

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

PRZESTRZEŃ REKREACYJNA AKTYWNOŚCI RUCHOWEJ W CAŁOROCZNYCH ZAMKNIĘTYCH OBIEKTACH SPORTOWO-REKREACYJNYCH NA PODSTAWIE WYBRANYCH JEDNOSTEK OSIEDLOWYCH ŁODZI

Wstęp

Rekreacja jest zjawiskiem społecznym ulegającym nieustannym zmianom. Wraz z rozwojem cywilizacyjnym staje się coraz ważniejszym elementem życia człowieka. Dynamiczny rozwój zachowań rekreacyjnych spowodował pojawienie się problemu szczegółowej charakterystyki, zarówno samego zjawiska rekreacji jak i przestrzeni, w której jest ona prowadzona. Jednak nie wystarcza sam opis aktywności rekreacyjnej. Aktualna ocena zagospodarowania rekreacyjnego, zbadanie czynników społecznych i ekonomicznych wpływających na rozwój rekreacji oraz określenie strategii rozwoju i promocji rekreacji to główne zadania w czasach, gdy postępująca deifikacja techniki bezpośrednio się przyczynia do ogólnej hipokinezji społeczeństwa. Wciąż niewiele jest jednak prac

poświęconych tej tematyce, a zachodzące przemiany społeczno-gospodarcze powodują, że wiele badań wymaga aktualizacji.

Temat artykułu skłania do wyjaśnienia takich podstawowych terminów, jak przestrzeń rekreacyjna, obiekt sportowo-rekreacyjny, aktywność ruchowa i rekreacyjna.

Według M. Drzewieckiego (1992) przestrzeń rekreacyjna „jest częścią przestrzeni geograficznej, posiadającą cechy korzystne (umożliwiające i sprzyjające) do realizacji różnych form wypoczynku charakteryzujące się istnieniem procesów rekreacyjnych o rozmiarach istotnych społecznie i przestrzennie” [Liszewski, 1995]. W przestrzeni rekreacyjnej mogą działać ośrodki, które są ukierunkowane na zaspokajanie oczekiwań i potrzeb osób preferujących określone formy aktywności. Takie ośrodki są nazywane **ośrodkami aktywności rekreacyjnej**. Wśród nich można wymienić kluby fitnessu, pływalnie, studia tańca itp. [Toczek-Werner, 2007]. Należy dodać, że przestrzeń rekreacyjna nie jest ograniczona jedynie do terenu ośrodków rekreacyjnych, lecz jest to pojęcie znacznie szersze. Przez przestrzeń rekreacyjną rozumie się również wszelkiego rodzaju tereny, które umożliwiają rekreację, a które nie ograniczają form rekreacji. Wśród takich terenów można wymienić parki, skwery, boiska, place zabaw itp. [Toczek-Werner, 2007]. W ewidencji gruntów i budynków¹ za tereny rekreacyjne uznano:

- tereny ośrodków wypoczynkowo-rekreacyjnych,
- tereny zabaw dziecięcych,
- plaże,
- urządzone parki,
- skwery i zieleńce,
- tereny o charakterze zabytkowym,
- tereny sportowe,
- tereny spełniające funkcje rozrywkowe,
- ogrody zoologiczne i botaniczne,
- tereny zieleni nieurządzonej [Zagospodarowanie terenów..., 2008].

Wskazuje się na potrzebę wyróżnienia również terenów obiektów sportowo-rekreacyjnych ze względu na coraz większą popularność świadczonych w nich usług rekreacyjnych wśród mieszkańców miasta.

¹ Rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z 29.03.2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków, DzU 2001, nr 38, poz. 454.

Według Szopy i in. (1995) przez pojęcie **aktywność ruchowa** należy rozumieć „zachowanie się i postępowanie człowieka – w którym składowa motoryczna jest dominująca – i odnosi się do konkretnego zachowania ruchowego (np. gra w tenisa) lub do sumy wszystkich zachowań ruchowych (np. aktywność sportowa, rekreacyjna, produkcyjna)” [Toczek-Werner, 2007]. W artykule używane jest również pojęcie **aktywność rekreacyjna**. Według Bucher (1984) określa ona „aktywność, która jest dobrowolnie podjęta dla przyjemności w czasie wolnym, która nie wywołuje negatywnych skutków. Rekreacja ruchowa to proces odtwarzania lub przywracania utraconej sprawności za pomocą aktywności motorycznej i związanej z nią odnowy oraz relaksacji psychicznej” [Toczek-Werner, 2007].

Mapa 1. Rozmieszczenie obiektów sportowo-rekreacyjnych w jednostkach osiedlowych Łodzi (Centrum, Nowe Miasto, Zielona, Towarowa, Park Ludowy)

Źródło: [Atlas miasta Łodzi..., 2002].

Celem przedstawionych badań jest próba określenia współczesnych tendencji i uwarunkowań rozwoju rekreacji ruchowej i sportu w regionie. Celem szczegółowym jest charakterystyka przestrzeni rekreacyjnej na szczeblu lokalnym, obejmującym teren wybranych jednostek osiedlowych w Łodzi². Podjęto zatem inwentaryzację przestrzenną całorocznych obiektów sportowo-rekreacyjnych w wybranych jednostkach osiedlowych miasta. Poznanie ich struktury i zależności na tym obszarze może być wstępem do szerszych badań, syntetycznie opisujących pojęcie przestrzeni rekreacyjnej.

W artykule przedstawiono wyniki inwentaryzacji i badań kwestionariuszowych całorocznych obiektów sportowo-rekreacyjnych przeprowadzonych w centralnej części miasta, na terenie pięciu sąsiadujących ze sobą jednostek osiedlowych Łodzi. Nazwy poszczególnych jednostek są następujące: Park Ludowy (34), Towarowa (35), Zielona (36), Nowe Miasto (44) i Centrum (46).

1. Metodologiczne podstawy badań

Zakres przestrzenny badań objął Łódź z wyszczególnieniem obiektów sportowo-rekreacyjnych na terenie jednostek osiedlowych, ograniczonych następującymi ulicami:

- a) Park Ludowy (34) – Biegunowa, Srebrzyńska, Unii Lubelskiej, Mickiewicza – Krzemieniecka, Krakowska, Biegunowa;
- b) Towarowa (35) – Srebrzyńska, Żeligowskiego, Legionów, Zielona, Żeligowskiego, Struga, Włókniarzy, Mickiewicza, Unii Lubelskiej, Srebrzyńska;
- c) Zielona (36) – Ogrodowa, Gdańska, Wólczańska, Mickiewicza, Włókniarzy, Struga, Żeligowskiego, Zielona, Legionów, Ogrodowa;
- d) Nowe Miasto (44) – Narutowicza, Kilińskiego, Tuwima, Kopcińskiego, Źródłowa, Północna, Ogrodowa, Gdańska, Wólczańska, Narutowicza;
- e) Centrum (46) – Wólczańska, Narutowicza, Kilińskiego, Tuwima, Dowborczyków, Piłsudskiego, Wólczańska.

Identyfikacja i inwentaryzacja obiektów sportowo-rekreacyjnych odbyła się w listopadzie i grudniu 2009 roku, natomiast wywiady z klientami poszczególnych obiektów przeprowadzone w styczniu 2010 roku.

² Według *Atlasu miasta Łodzi* [2002], plansza XV obszar Łodzi jest podzielony na 61 jednostek osiedlowych. Wybrane jednostki są przedmiotem badań w artykule.

Przedmiotem opracowania są zamknięte, całoroczne obiekty sportowo-rekreacyjne zlokalizowane na wskazanym obszarze. W badaniach brano pod uwagę jedynie zamknięte, czyli zadaszone obiekty sportowo-rekreacyjne, dostępne dla klientów przez cały rok, a zrezygnowano z inwentaryzacji obiektów otwartych, sezonowych i przeznaczonych tylko dla sportu wyczynowego.

Podmiotem badań jest zbiorowość osób korzystających z obiektów sportowo-rekreacyjnych zidentyfikowanych i zinwentaryzowanych, będących jednocześnie przedmiotem pracy.

Zastosowane metody, techniki i narzędzia badawcze. Podstawowy materiał źródłowy zebrano za pomocą badań inwentaryzacyjnych i wywiadu z klientami obiektów sportowo-rekreacyjnych. Zgromadzone dane zanotowano w kartach inwentaryzacyjnych i kwestionariuszach wywiadu, będących główną dokumentacją pracy.

Badania inwentaryzacyjne składały się z dwóch etapów: pierwszy polegał na przejściu wszystkich ulic znajdujących się na terenie omawianych jednostek w celu zlokalizowania i zidentyfikowania obiektów sportowo-rekreacyjnych. Następnie w każdym odnalezionym obiekcie starano się uzyskać odpowiedzi na pytania zawarte w karcie ewidencyjnej. Informacje uzyskane podczas inwentaryzacji umożliwiają ocenę i porównanie ze sobą badanych obiektów sportowo-rekreacyjnych na wyznaczonym terenie. Pytania zawarte w karcie inwentaryzacyjnej pozwalają na dokładną charakterystykę obiektu.

Drugim narzędziem badawczym jest skategoryzowany kwestionariusz wywiadu *Moje preferencje w zakresie rekreacji ruchowej*, za którego pomocą przeprowadzono wywiady z klientami uczęszczającymi do zinwentaryzowanych obiektów sportowo-rekreacyjnych. Wybór próby respondentów z praktycznych powodów nie mógł być losowy, niemniej postarano się o jej jak najbardziej reprezentatywny charakter. Przeprowadzone badania miały charakter próby dostępnościowej – przeprowadzono wywiady z osobami, które uczęszczały do wybranych obiektów, będących przedmiotem badania, i wyraziły gotowość do odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu wywiadu. Z założenia były to badania dobrowolne i anonimowe. Przeprowadzono je we wszystkich obiektach w ciągu wszystkich dni tygodnia, o różnych godzinach, tak aby dobrać najbardziej reprezentatywną próbę. Ponieważ próbę badanych oparto na dostępności, więc ma ona niższy stopień reprezentatywności niż próba losowa. Podjęto jednak wszelkie starania w celu uzyskania jak najbardziej reprezentatywnych i rzetelnych wyników.

2. Ogólna charakterystyka badanego obszaru

Badania kwestionariuszowe i inwentaryzacje całorocznych obiektów sportowo-rekreacyjnych przeprowadzono w centralnej części miasta, na obszarze pięciu sąsiadujących ze sobą jednostek osiedlowych Łodzi: Park Ludowy (34), Towarowa (35), Zielona (36), Nowe Miasto (44) i Centrum (46). Punktem odniesienia i głównym źródłem zgromadzonych informacji były wybrane plansze z *Atlasu miasta Łodzi 2002*, pod red. S. Liszewskiego.

Wykorzystano następujące tablice:

- a) tablicę XIV. Rozwój i rozmieszczenie ludności (S. Kaniewicz, B. Nowakowska, A. Wosiak);
- b) tablicę XV. Struktura demograficzna ludności (W. Michalski, E. Szafrńska, B. Nowakowska);
- c) tablicę XXX. Budownictwo mieszkaniowe (A. Kowalska, G. Kowalski);
- d) tablicę XXXI. Warunki mieszkaniowe Łodzi (S. Kaczmarek);
- e) tablicę XXXII. Struktura zasobów mieszkaniowych Łodzi (G. Kowalski);
- f) tablicę XXXIX. Przestrzeń turystyczno-wypoczynkowa Łodzi (S. Liszewski).

Rozmieszczenie ludności na badanym obszarze w najpełniejszy sposób oddaje koncentracja ludności zamieszkującej poszczególne jednostki osiedlowe, natomiast pojęcie rozwój odnosi się do typów rozwoju demograficznego, które przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1

Koncentracja ludności i typy rozwoju demograficznego
na obszarze badanych jednostek osiedlowych Łodzi

Jednostka osiedlowa	Koncentracja ludności (osób/ha)
Park Ludowy (34)	0–13
Towarowa (35)	0–13
Zielona (36)	130–172
Nowe Miasto (44)	130–172
Centrum (46)	118–130

Źródło: [Kaniewicz, Nowakowska, Wosiak, 2002, plansza XIV].

Koncentrację ludności zamieszkującej poszczególne jednostki osiedlowe przedstawiono przedziałami liczbowymi określającymi liczbę osób na hektar. Park Ludowy i Towarowa należą do jednostek o najmniejszej koncentracji liczby ludności w Łodzi, która wynosi od 0 do 13 osób na hektar. Zielona i Nowe Miasto charakteryzują się największą liczbą ludności³, wynoszącą od 130 do 172 osób na hektar. W Centrum koncentracja ludności wynosi od 118 do 130 osób na hektar [*Atlas miasta Łodzi...*, 2002].

Biorąc pod uwagę dane liczbowe przedstawiające koncentrację liczby ludności w badanych jednostkach osiedlowych, można stwierdzić, że największe zapotrzebowanie na obiekty sportowo-rekreacyjne występuje na terenach, gdzie mieszka najwięcej osób, czyli w Zielonej, Nowym Mieście i Centrum. Badania inwentaryzacyjne pozytywnie zweryfikowały to założenie.

Struktura demograficzna ludności. Struktura wiekowa społeczeństwa jest uwarunkowana głównie zróżnicowaniem tempa przyrostu naturalnego i długością trwania życia na poszczególnych obszarach. W analizie tej struktury na badanym terenie uwzględniono podział według ekonomicznych grup wieku, który wyróżnia wiek przedprodukcyjny, produkcyjny i poprodukcyjny.

Tabela 2

Struktura demograficzna ludności według ekonomicznych grup wieku
w badanych jednostkach osiedlowych Łodzi

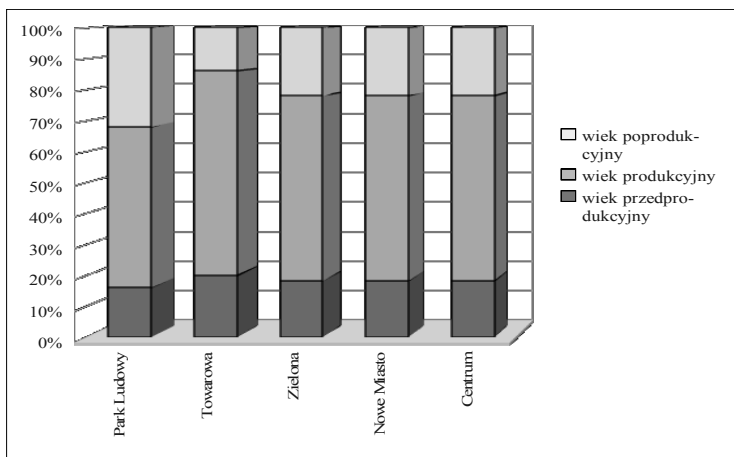
Jednostka osiedlowa	Wiek przed- produkcyjny (%)	Wiek produkcyjny (%)	Wiek popro- dukcyjny (%)	Współczynnik obciążenia demograficznego
Park Ludowy (34)	16	52	32	80 i więcej
Towarowa (35)	20	66	14	40–50
Zielona (36)	18	60	22	50–60
Nowe Miasto (44)	18	60	22	60–70
Centrum (46)	18	60	22	50–60

* Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym [*Atlas miasta Łodzi...*, 2002].

Źródło: [Michalski, Nowakowska, Szafrńska, 2002, plansza XV].

³ Poza zaprezentowanymi jednostkami Zielona i Nowe Miasto tak duża koncentracja ludności jest również na Dąbrowie i Dąbrowie Zachodniej.

Na rysunku 1 przedstawiono procentowy udział ekonomicznych grup wieku w poszczególnych jednostkach osiedlowych. We wszystkich badanych jednostkach widoczna jest przewaga procentowa osób w wieku produkcyjnym nad osobami w wieku nieprodukcyjnym. Analizując te dane pod kątem zapotrzebowania na obiekty sportowo-rekreacyjne, można wysnuć wniosek, że najbardziej potrzebne są placówki adresowane do osób będących w wieku produkcyjnym. Jednak nie należy ograniczać perspektyw projektowania i tworzenia obiektów umożliwiających uprawianie rekreacji ruchowej tylko do jednej grupy wiekowej. Powinny więc powstawać obiekty oferujące różnorodne formy rekreacji ruchowej, umożliwiające aktywność każdemu bez względu na wiek.

Rys. 1. Struktura demograficzna ludności według ekonomicznych grup wieku w badanych jednostkach osiedlowych Łodzi

Źródło: [Atlas miasta Łodzi..., 2002].

Budownictwo mieszkaniowe – typy zabudowy. Zabudowę mieszkaniową Łodzi na charakteryzowanym obszarze zakwalifikowano do poszczególnych typów pod względem przeważających w kwartale ulic i charakteru zabudowy [Atlas miasta Łodzi..., 2002].

Tabela 3

Typ terenów zabudowy mieszkaniowej w badanych jednostkach osiedlowych Łodzi

Jednostka osiedlowa	Typ terenów zabudowy mieszkaniowej
Park Ludowy (34)	–
Towarowa (35)	tereny zabudowy wielofunkcyjnej z przewagą innych funkcji niż mieszkaniowa
Zielona (36)	tereny zabudowy wielorodzinnej zwartej, tereny zabudowy wielofunkcyjnej z przewagą innych funkcji niż mieszkaniowa
Nowe Miasto (44)	tereny zabudowy wielofunkcyjnej z przewagą funkcji mieszkaniowej, tereny zabudowy wielofunkcyjnej z przewagą innych funkcji niż mieszkaniowa
Centrum (46)	tereny zabudowy wielofunkcyjnej z przewagą innych funkcji niż mieszkaniowa

Źródło: [Kowalska, Kowalski, 2002, plansza XXX].

Przedstawione dane pozwalają określić badany obszar jako spójny i podobny pod względem typów terenów zabudowy. W czterech z pięciu omawianych jednostek osiedlowych (Towarowa, Zielona, Nowe Miasto i Centrum) występują tereny zabudowy wielofunkcyjnej z przewagą innych funkcji niż mieszkaniowa. Wśród innych funkcji można, między innymi, wymienić działalność obiektów sportowo-rekreacyjnych, które są tu przedmiotem badań. Jednostki Park Ludowy nie zakwalifikowano do żadnego typu zabudowy, ponieważ większość jej terenów jest zadrzewiona.

Widoczna jest zależność między typem zabudowy a lokalizacją obiektów sportowo-rekreacyjnych. Obiekty te są zarówno na terenach jednostek o przeważającej zabudowie wielofunkcyjnej z przewagą innych funkcji niż mieszkaniowa, jak i w jednostce, gdzie przeważają tereny zielone. Funkcje tych obszarów oraz ich lokalizacja w centrum miasta sprawiają, że są one korzystne do uprawiania sportu i rekreacji w przystosowanych do tego obiektach.

Warunki mieszkaniowe Łodzi. Struktura przestrzenna warunków mieszkaniowych na omawianym obszarze jest dość mocno zróżnicowana. Tereny charakteryzujące się złym i bardzo słabym standardem sąsiadują z obszarami o średnim standardzie. Rozmieszczenie obszarów, które odpowiadają poszczególnym typom standardu, jest chaotyczne i tworzy mozaikowy układ [*Atlas miasta Łodzi...*, 2002].

Tabela 4

Warunki mieszkaniowe w badanych jednostkach osiedlowych Łodzi

Jednostka osiedlowa	Rodzaje zabudowy (obszary dominującej zabudowy)	Standard warunków mieszkaniowych (typ standardu na obszarze)	Własność mieszkań (obszar o dominacji własności mieszkań)
Park Ludowy (34)	jednorodzinna i małe domy mieszkalne	bardzo słaby	prywatna
Towarowa (35)	mieszana	zły, bardzo słaby	komunalna
Zielona (36)	śródmiejska, wielorodzinna blokowa	średni, słaby, bardzo słaby	komunalna, spółdzielcza
Nowe Miasto (44)	śródmiejska, mieszana	średni	komunalna
Centrum (46)	śródmiejska	średni	komunalna

Źródło: [Kaczmarek, 2002, plansza XXI].

Standard warunków mieszkaniowych określono za pomocą taksonomicznej metody Perkla⁴. Na podstawie wyliczeń wyróżniono typy standardu warunków mieszkaniowych: zły, bardzo słaby, słaby, średni, dobry, bardzo dobry. Z badań terenowych wynika, że standard warunków mieszkaniowych ma wpływ na lokalizację obiektów sportowo-rekreacyjnych. Na obszarach, gdzie był średni standard omawianych warunków, znajduje się najwięcej badanych obiektów, natomiast na terenach charakteryzujących się złym i bardzo słabym standardem jest ich znacznie mniej.

Struktura zasobów mieszkaniowych Łodzi. Strukturę tę przedstawiono za pomocą czterech cech: gęstości zabudowy, dominującego wieku, średniej wielkości oraz zagęszczenia mieszkań [Atlas miasta Łodzi..., 2002, plansza XXXII]. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 5.

Z badań wynika, że wiek największej części mieszkań na danym terenie nie ma związku z liczbą obiektów sportowo-rekreacyjnych. Zestawiając cechy gęstości zabudowy mieszkaniowej z zagęszczeniem mieszkań, można zauważyć tendencję sytuowania obiektów sportowo-rekreacyjnych na obszarach o dużej

⁴ Metoda polegająca na klasyfikacji standardu na podstawie wybranych cech diagnostycznych. W tym przypadku badano dziewięć cech diagnostycznych: powierzchnię mieszkania, średnią liczbę izb, wyposażenie w instalacje – wodociąg, gaz, ciepłą wodę bieżącą, WC, łazienkę, odsetek mieszkań powstałych po 1945 r. [Atlas miasta Łodzi..., 2002].

gęstości zabudowy i stosunkowo dużej powierzchni mieszkania przypadającej na jedną osobę.

Tabela 5

Struktura zasobów mieszkaniowych w badanych jednostkach osiedlowych Łodzi

Jednostka osiedlowa	Gęstość zabudowy mieszkaniowej	Dominujący wiek mieszkań (największa część mieszkań w obrębie ewidencyjnym pochodzi)	Średnia wielkość mieszkań* (m ²)	Zagęszczenie mieszkań** (m ² /osobę)
Park Ludowy (34)	poniżej 0,1 mieszkania na ha	z lat 1918–1944	39–48	15–17
Towarowa (35)	1–10 mieszkań na ha	sprzed 1918 r.	poniżej 39, 39–48	poniżej 15
Zielona (36)	powyżej 80 mieszkań na ha, 25–50 mieszkań na ha	sprzed 1918 r., z lat 1979–1988	39–48	20,2–23,5 17,5–22,2
Nowe Miasto (44)	powyżej 80 mieszkań na ha, 25–50 mieszkań na ha	sprzed 1918 r., z lat 1945–1978	48–60	20,2–23,5
Centrum (46)	50–80 mieszkań na ha	sprzed 1918 r.	48–60	20,2–23,5

* Średnia powierzchnia użytkowa mieszkania w obrębie ewidencyjnym.

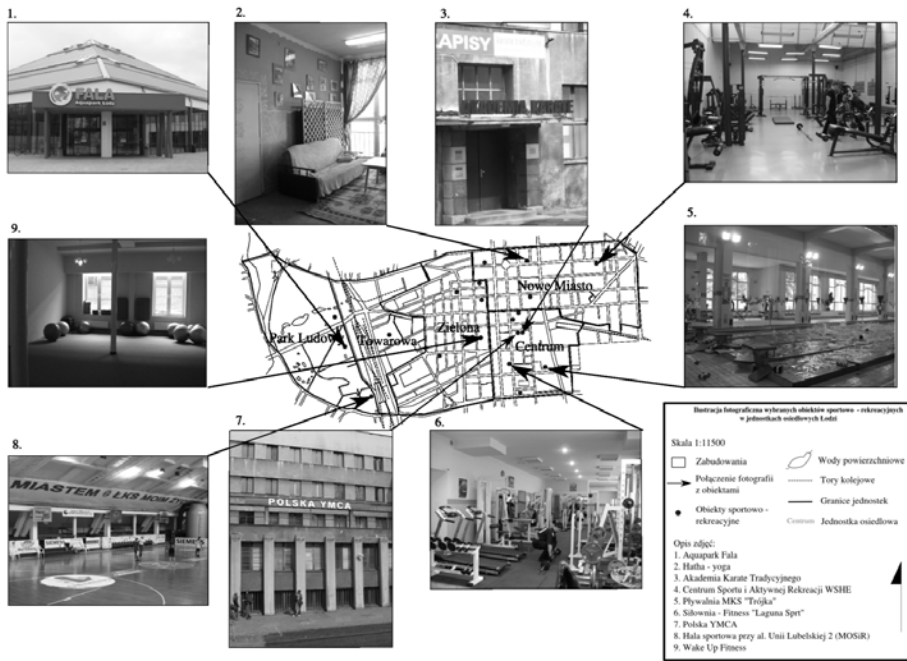
** Średnia wielkość powierzchni użytkowej mieszkania przypadająca na jedną osobę w obrębie ewidencyjnym.

Źródło: [Kowalski, 2002, plansza XXXII].

Przestrzeń turystyczno-wypoczynkowa Łodzi. Typy przestrzeni turystyczno-wypoczynkowej Łodzi wyróżniono na podstawie przesłanek funkcjonalnych [Liszewski, 1995]. W opracowaniu *Atlas miasta Łodzi* [2002] – plansza XXXIX – wyróżniono cztery rodzaje przestrzeni turystyczno-wypoczynkowej:

- „1. Przestrzeń penetracji turystyczno-wypoczynkowej (lasy i parki, rezerваты, cmentarze, ogród botaniczny i zoologiczny, muzea, pałace, wille, domy, historyczne kompleksy fabryczno-mieszkaniowe, obiekty sakralne i inne obiekty zabytkowe).
2. Przestrzeń asymilacji turystyczno-wypoczynkowej (centrum miasta, hipermarkety).

3. Przestrzeń eksploracji turystycznej (strefa ochrony konserwatorskiej).
4. Przestrzeń kolonizacji turystyczno-wypoczynkowej (ogródki działkowe, sport⁵ i ośrodki wypoczynkowe, hotele i obiekty noclegowe)”.

Mapa 2. Wybrane obiekty sportowo-rekreacyjne w wyszczególnionych jednostkach osiedlowych Łodzi

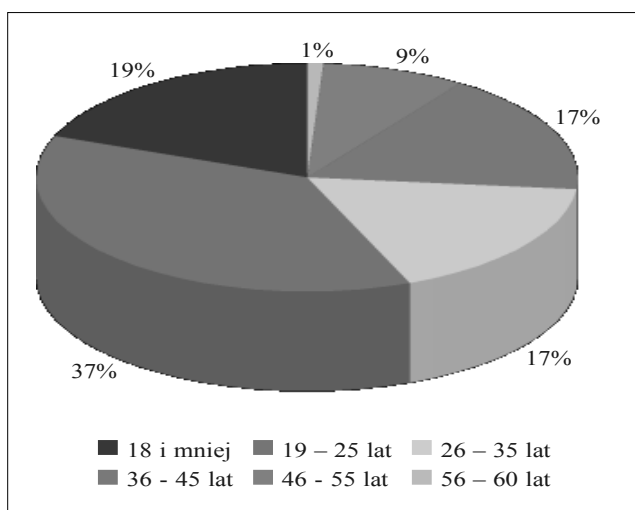
Źródło: [Liszewski, 2002, plansza XXXIX].

Charakteryzowane jednostki osiedlowe mają wszystkie elementy wyróżnione w poszczególnych rodzajach przestrzeni (mapa 2). Przeprowadzone badania wskazały na potrzebę wyróżnienia piątego rodzaju przestrzeni, jaką jest **przestrzeń kolonizacji sportowo-rekreacyjnej**. Pojęcie to należy odnieść do części przestrzeni miasta, która jest na trwałe zagospodarowana obiektami umożliwiającymi sport i rekreację. Obiekty te obecnie cieszą się ogromną popu-

⁵ Wielkoobszarowe obiekty sportowe, np. stadiony.

larnością oraz odgrywają ważną rolę w rekreacji ruchowej mieszkańców miasta i nie tylko dlatego trzeba je uwzględniać w przestrzeni kolonizacji miasta.

Analiza wyników badań kwestionariuszowych odnosząca się do poznania preferencji wyboru obiektu i opinii na temat świadczonych w nim usług. W celu analizy aktywności ruchowej czynnych rekreantów w całorocznych, zamkniętych obiektach sportowo-rekreacyjnych oraz zbadania ogólnych tendencji wyboru miejsc uczestnictwa w zajęciach ruchowych przeprowadzono 105 wywiadów. W każdym zinwentaryzowanym obiekcie wykonano od kilku do kilkunastu wywiadów – proporcjonalnie do wielkości obiektu – z uczęszczającymi do nich klientami. W badaniach wzięło udział 65 kobiet i 40 mężczyzn. W kwestionariuszu uwzględniono siedem grup wiekowych – rysunek 2.

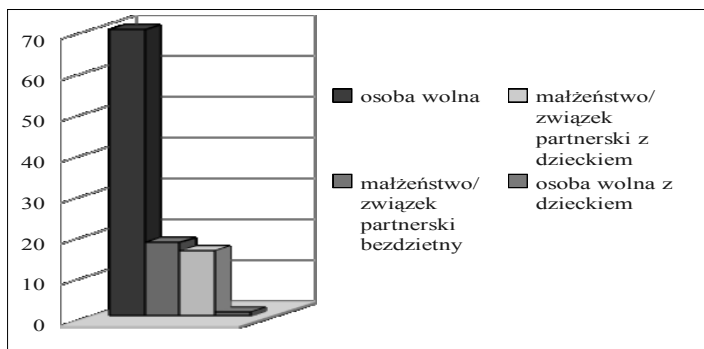

Rys. 2. Rozkład wieku badanych klientów, którzy uczęszczają do obiektów sportowo-rekreacyjnych

Źródło: badania własne.

Jak wynika z badań, ponad połowa respondentów to osoby młode – do 25. roku życia. Dwie kolejne grupy wiekowe (od 26 lat do 35 lat i od 36 lat do 45 lat) stanowiły po 17% ogółu badanych. Grupa wiekowa od 46 lat do 55 lat stanowiła 9%, natomiast osoby w wieku od 56 lat do 60 lat – tylko 1%.

Następną, ważną cechą, mogącą mieć wpływ na rodzaj i częstotliwość podejmowanej rekreacji ruchowej, jest status cywilny (rys. 3). Zdecydowana większość respondentów, bo aż 70 osób, była stanu wolnego. W dwóch kolejnych grupach: małżeństwo bądź związek partnerski bezdzietny, było 18 osób, małżeństwo bądź związek partnerski z dzieckiem – 16 osób. Tylko jedna osoba biorąca udział w wywiadzie była stanu wolnego i wychowywała dziecko.

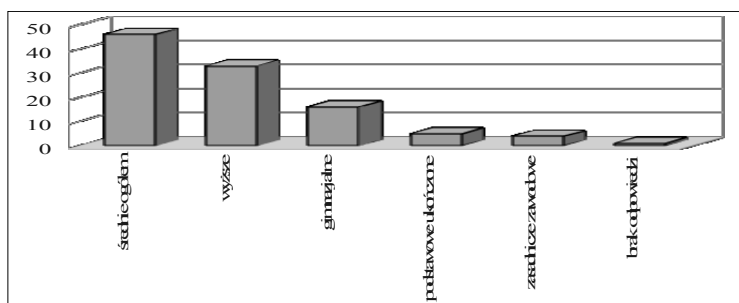
Rys. 3. Status cywilny respondentów uczęszczających do obiektów

Źródło: badania własne.

Zarówno stan cywilny jak i posiadanie dzieci może wpływać na ilość czasu w codziennym jego budżecie, który można poświęcić na rekreację ruchową.

Nie bez znaczenia jest również wykształcenie osób podejmujących aktywność fizyczną. Z analizy przeprowadzonych wywiadów (rys. 4) wynika ogólna tendencja dotycząca stopnia wykształcenia większości klientów korzystających z usług w obiektach sportowo-rekreacyjnych. Wśród grup badanych pod względem posiadanego wykształcenia największą tworzyły osoby ze średnim wykształceniem (46 osób), wyższym (33 osób) i gimnazjalnym (16 osób).

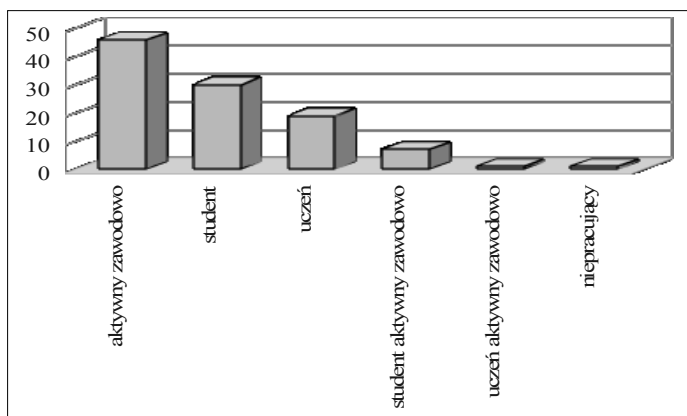
Z badań wynika, że największy udział wśród klientów badanych obiektów sportowo-rekreacyjnych stanowią osoby młode, wolne, ze średnim wykształceniem.

Rys. 4. Wykształcenie klientów uczęszczających do obiektów sportowo-rekreacyjnych

Źródło: badania własne.

Wiek i zdobyte wykształcenie wiążą się bezpośrednio z aktywnością zawodową. Po zsumowaniu liczby osób będących w wieku produkcyjnym, biorących udział w badaniu, otrzymano liczbę osób aktywnych zawodowo.

Rys. 5. Aktywność zawodowa respondentów uczęszczających do obiektów sportowo-rekreacyjnych

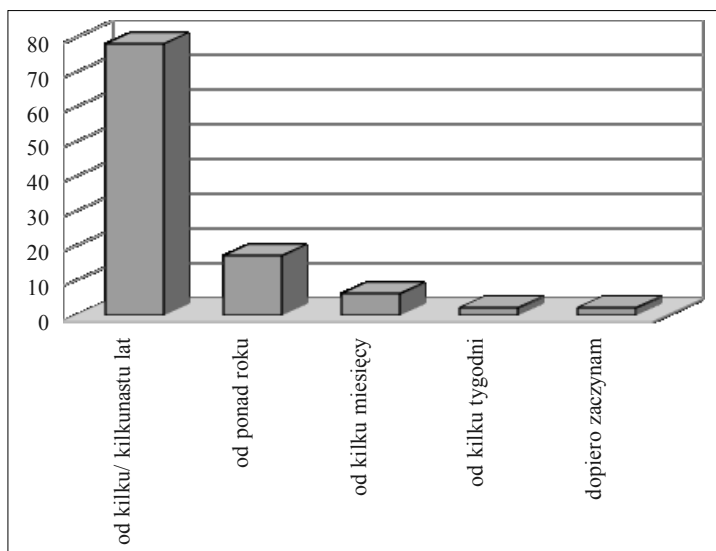
Źródło: badania własne.

W rozkładzie aktywności zawodowej poszczególnych respondentów uwzględniono ponadto status: student, student aktywny zawodowo, uczeń,

uczeń aktywny zawodowo oraz osoba niepracująca (rys. 5). Chcąc sprawdzić poprawność uzyskanych wyników, zsumowano również liczbę respondentów do 25. roku życia (59 osób) z sumą wyróżnionych grup aktywności zawodowej, z wykluczeniem osób aktywnych zawodowo i niepracujących (57).

Stosunkowo duża liczba osób aktywnych zawodowo, będących w stanie wolnym, może również warunkować duże możliwości uczestnictwa w rekreacji ruchowej, ze względu na niezależność finansową i rodzinną, pozwalającą na swobodny wybór podejmowanych zajęć w czasie wolnym.

Weryfikacja opinii klientów, faktycznej i potencjalnej, na temat infrastruktury rekreacyjno-sportowej. Warto przyrzeć się profilowi klienta-użytkownika obiektów sportowo-rekreacyjnych, którego opinie były kluczem do wyznaczania tendencji w uwarunkowaniach rekreacji ruchowej w mieście.

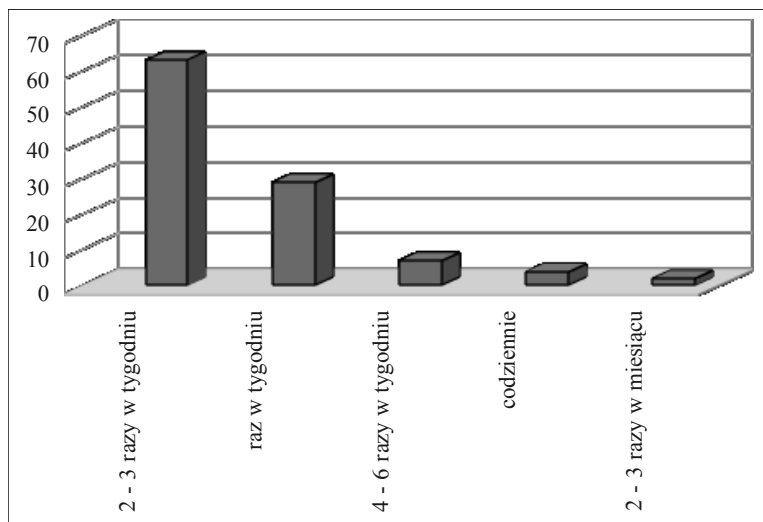

Rys. 6. Jak długo klienci uczęszczający do zamkniętych, całorocznych obiektów sportowo-rekreacyjnych uprawiają rekreację ruchową

Źródło: badania własne.

Z rysunku 6 wynika, że na ogół klienci uprawiają rekreację ruchową od kilku bądź kilkunastu lat (78 osób), 17 osób – od ponad roku, 6 – od kilku miesięcy, 2 osoby – od kilku tygodni, a 2 dopiero zaczynają.

Podczas wywiadu starano się ustalić częstotliwość podejmowania rekreacji ruchowej (rys. 7).

Rys. 7. Częstotliwość podejmowania rekreacji ruchowej przez klientów uczęszczających do zamkniętych, całorocznych obiektów sportowo-rekreacyjnych

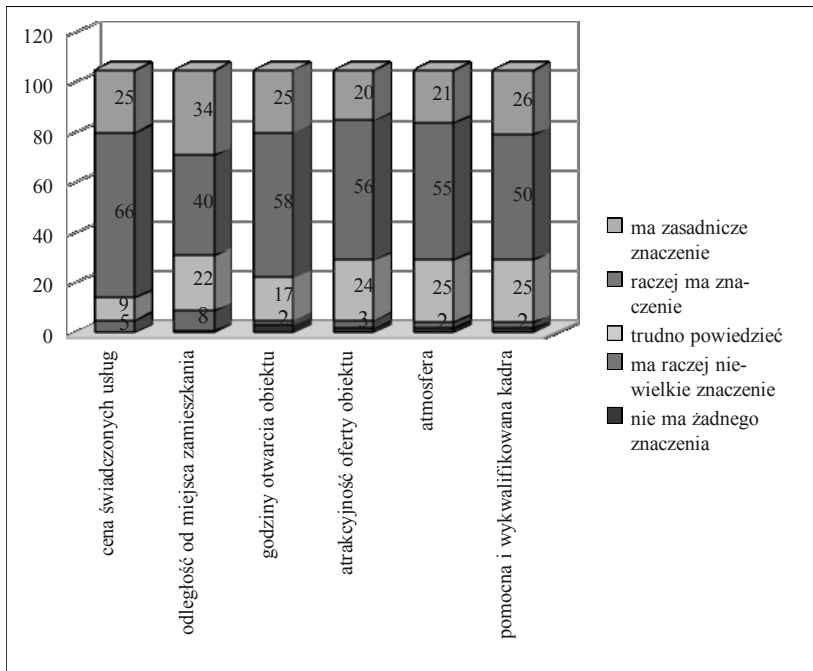
Źródło: badania własne.

Z badań wynika, że najwięcej osób, bo aż 63, podejmuje rekreację ruchową regularnie, dwa–trzy razy w tygodniu, 29 osób – raz w tygodniu, a 7 osób poświęca od czterech do sześciu dni na usprawnianie swojego ciała. Wśród respondentów znalazły się również 4 osoby, które codziennie uprawiają sport. Należy zatem postawić pytanie: czym kieruje się doświadczony i systematyczny rekreant, wybierając obiekt sportowo-rekreacyjny? Odpowiedź na to pytanie oparto na kwestionariuszu wywiadu (rys. 8). Za najważniejsze czynniki, o które zapytano w wywiadzie, uznano:

- cenę świadczonych usług,
- odległość obiektu od miejsca zamieszkania,
- godziny otwarcia obiektu,

- atrakcyjność oferty obiektu,
- atmosferę,
- pomocną i wykwalifikowaną kadrę.

Jak wynika z badań, każdy z wymienionych czynników uzyskał około 75% odpowiedzi, co oznacza, że raczej ma to znaczenie lub zasadnicze znaczenie. Można stwierdzić, że obiekty sportowo-rekreacyjne na obszarze, na którym przeprowadzono wywiady, na ogół spełniały wymagania i oczekiwania respondentów.

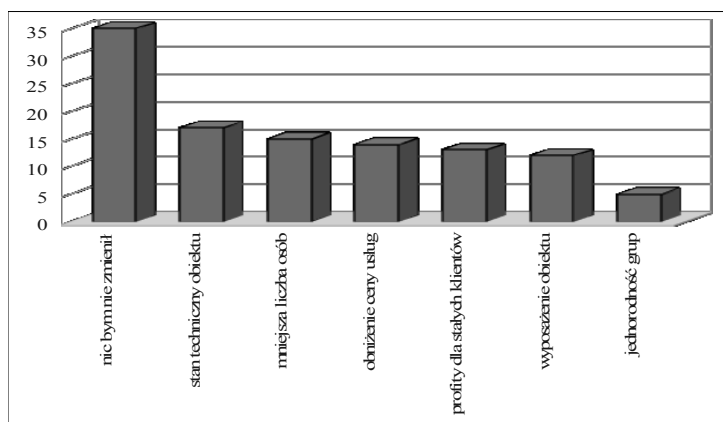

Rys. 8. Wpływ czynników na wybór obiektów sportowo-rekreacyjnych

Źródło: badania własne.

Dobry obiekt sportowo-rekreacyjny to taki, który spełnia większość wymagań swoich klientów. Ważnym elementem prężnego funkcjonowania tych ośrodków jest więc identyfikacja ewentualnych niedoskonałości i wprowadzanie potrzebnych zmian.

Klientów uczęszczających do omawianych obiektów zapytano również o to, co by zmienili w świadczonych w nich usługach (rys. 9). Trzydziestu pięciu na 105 respondentów stwierdziło, że żadne zmiany nie są konieczne, co pozwala uznać, że spełniają one oczekiwania pewnej części klientów. Analiza pozostałych odpowiedzi wskazuje jednak na potrzebę zmian w każdym wymienionym elemencie, czyli stan techniczny i wyposażenie obiektów, mniejsza liczba osób w grupach zajęciowych oraz jednorodność grup pod względem zaawansowania, a także profity dla stałych klientów.

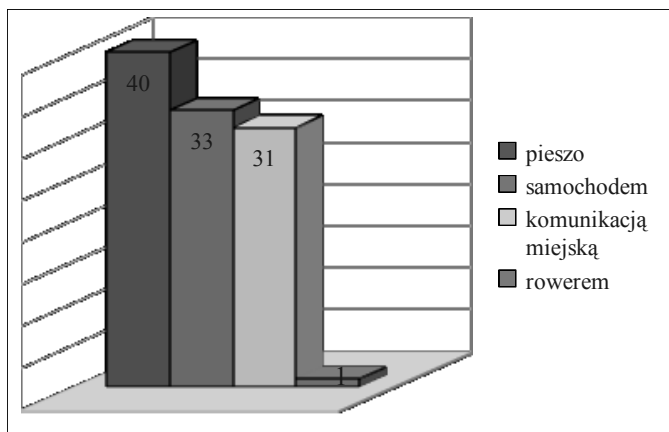

Rys. 9. Co chcieliby zmienić klienci uczęszczający do obiektów sportowo-rekreacyjnych w zakresie świadczonych usług

Źródło: badania własne.

Stopniowe udoskonalanie działalności, modernizacja obiektów o długim stażu działalności oraz identyfikacja potrzeb obecnych i potencjalnych klientów umożliwi ośrodkom, będących przedmiotem tych badań, rozwój i prężną działalność na łódzkim rynku.

Kolejnym zagadnieniem, które badano, był czas, jaki poświęcają klienci na dotarcie do obiektów sportowo-rekreacyjnych oraz środek transportu, którym do nich docierają (rys. 10). Na podstawie wszystkich zebranych odpowiedzi obliczono średni czas potrzebny na dotarcie do obiektu, który wynosił 16,38 min. Analiza sposobów dotarcia do obiektów wykazała, że klienci najczęściej docierali do nich pieszo.

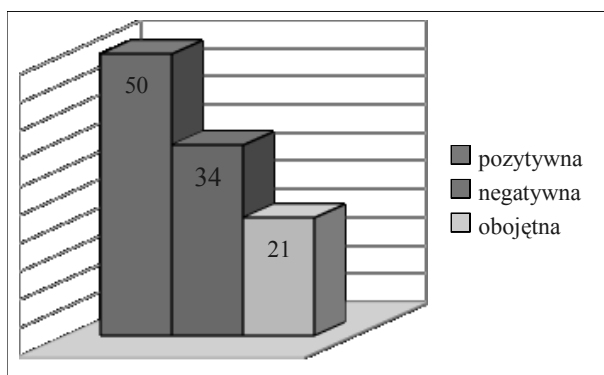

Rys. 10. Sposób dotarcia do obiektu sportowo-rekreacyjnego

Źródło: badania własne.

Stosunkowo krótki, średni czas dotarcia do obiektów sportowo-rekreacyjnych na badanym terenie oraz przewaga osób docierających do nich pieszo świadczy o niewielkiej odległości od miejsca zamieszkania klientów. Po weryfikacji adresów poszczególnych respondentów okazało się, że zdecydowana większość z nich mieszka na terenie jednostek osiedlowych, w których obrębie znajdują się omawiane obiekty. Aż 40 klientów mieszka na terenie jednostek: Nowe Miasto, Centrum i Zielona. Część respondentów mieszka w jednostkach bezpośrednio sąsiadujących z badanym terenem (Retkinia, Politechniczna, Stare Miasto-Bałuty), dzięki czemu odległość od obiektów sportowo-rekreacyjnych jest również stosunkowo niewielka.

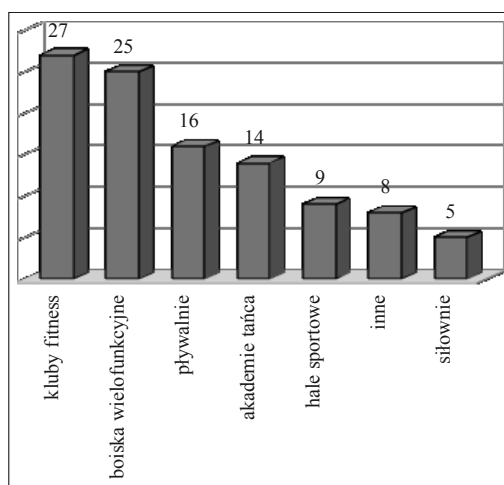
W końcowej części wywiadu umieszczono pytania odnoszące się do stanu obiektów sportowo-rekreacyjnych w miejscu zamieszkania klientów. Respondenci mieli możliwość udzielenia otwartej wypowiedzi, która później była sklasyfikowana ze względu na opinię pozytywną, obojętną lub negatywną (rys. 11). Aż 48% osób pozytywnie oceniło stan obiektów, 32% – wystawiło negatywną ocenę, a pozostałe 20% osób stwierdziło, że nie ma zdania na temat obiektów w pobliżu swojego miejsca zamieszkania, ponieważ do nich nie uczęszcza.

Rys. 11. Opinia respondentów na temat stanu obiektów sportowo-rekreacyjnych w ich miejscach zamieszkania

Źródło: badania własne.

Oprócz oceny stanu obiektów sportowo-rekreacyjnych w pobliżu miejsca zamieszkania, respondenci mogli również podać jakiego typu ośrodków, ich zdaniem, brakuje najbardziej (rys. 12).

Rys. 12. Rodzaje obiektów sportowo-rekreacyjnych, które w opinii respondentów są najbardziej potrzebne w ich miejscach zamieszkania

Źródło: badania własne.

Uzyskane odpowiedzi wykazują dużą zależność między najczęściej podejmowanymi formami rekreacji przez osoby udzielające odpowiedzi a rodzajem obiektu, jaki, ich zdaniem, jest najbardziej potrzebny. W opinii 27 osób brakuje fitness clubów, 25 kolejnych osób opowiedziało się za boiskami wielofunkcyjnymi, 16 za pływalniami, 14 za akademiami tańca, 9 za halami sportowymi, a 5 za siłowniami (rys. 12).

Wnioski

Opracowanie wyników inwentaryzacji przestrzennej całorocznych, zamkniętych obiektów sportowo-rekreacyjnych oraz badań kwestionariuszowych stały się podstawą do wysunięcia wniosków i określenia ogólnych tendencji w zakresie preferencji sportowo-rekreacyjnych czynnych rekreantów w wybranych jednostkach osiedlowych Łodzi.

Z analizy badań inwentaryzacyjnych opartych na charakterystyce terenu w kontekście wybranych danych wynikają następujące wnioski:

1. Na badanym terenie znajdują się 22 różnorodne, zamknięte, całoroczne obiekty sportowo-rekreacyjne, oferujące bogaty wachlarz usług.

2. Analiza wskaźnika koncentracji liczby ludności w badanych jednostkach osiedlowych pokazuje, że największe zapotrzebowanie na obiekty sportowo-rekreacyjne jest na obszarze, gdzie mieszka najwięcej osób.

3. Z analizy struktury demograficznej ludności według ekonomicznych grup wieku wynika, że najbardziej potrzebne są placówki sportowo-rekreacyjne adresowane do osób będących w wieku produkcyjnym.

4. Widoczna jest zależność między typem zabudowy a lokalizacją obiektów sportowo-rekreacyjnych. Obiekty te znajdują się zarówno na terenach jednostek o zabudowie wielofunkcyjnej z przewagą innych funkcji niż mieszkaniowa, jak i jednostce, gdzie dominują tereny zielone.

5. Standard warunków mieszkaniowych ma wpływ na lokalizację obiektów sportowo-rekreacyjnych. Na obszarach o średnim standardzie omawianych warunków znajduje się najwięcej badanych obiektów, natomiast na terenach charakteryzujących się złym i bardzo słabym standardem jest ich znacznie mniej.

6. Wiek mieszkań na danym terenie nie ma związku z liczbą obiektów sportowo-rekreacyjnych.

7. Biorąc pod uwagę gęstość zabudowy mieszkaniowej i zagęszczenie mieszkań, można zauważyć tendencję sytuowania obiektów sportowo-rekreacyjnych na obszarach o dużej gęstości zabudowy i jednocześnie stosunkowo dużej powierzchni mieszkania przypadającej na jedną osobę.

8. Typy przestrzeni turystyczno-wypoczynkowej Łodzi wyróżniono na podstawie przesłanek funkcjonalnych [Liszewski, 1995]. W opracowaniu *Atlas miasta Łodzi* [2002] na planszy XXXIX wyróżniono cztery rodzaje przestrzeni turystyczno-wypoczynkowej. Przeprowadzone badania wskazują na potrzebę wyróżnienia piątego rodzaju przestrzeni – kolonizacji sportowo-rekreacyjnej. Pojęcie to odnosiłoby się do części przestrzeni miasta, która jest na trwałe zagospodarowana obiektami umożliwiającymi sport i rekreację. Obecnie cieszą się one ogromną popularnością oraz odgrywają ważną rolę w rekreacji ruchowej mieszkańców miasta i nie tylko. Należy je zatem uwzględnić w przestrzeni kolonizacji miasta.

Analiza badań kwestionariuszowych nasuwa następujące wnioski:

1. Klienci ośrodków to osoby w wieku produkcyjnym, wolne, wykształcone, aktywne zawodowo, systematyczne i od lat nastawione na aktywność rekreacyjno-ruchową. Duża liczba osób aktywnych zawodowo, będących w stanie wolnym, może również wpływać na uczestnictwo w rekreacji ruchowej ze względu na niezależność finansową i rodzinną, pozwalającą na swobodny wybór podejmowanych zajęć w czasie wolnym.

2. Najpopularniejszymi formami rekreacji wśród badanych jest pływanie oraz zajęcia z fitnessu.

Identyfikacja przez rekreantów ewentualnych niedoskonałości i konieczności wprowadzania zmian pozwala na sformułowanie następujących wniosków:

1. Ogólny stan obiektów sportowo-rekreacyjnych na badanym obszarze oceniono jako dobry i niewymagający zmian.

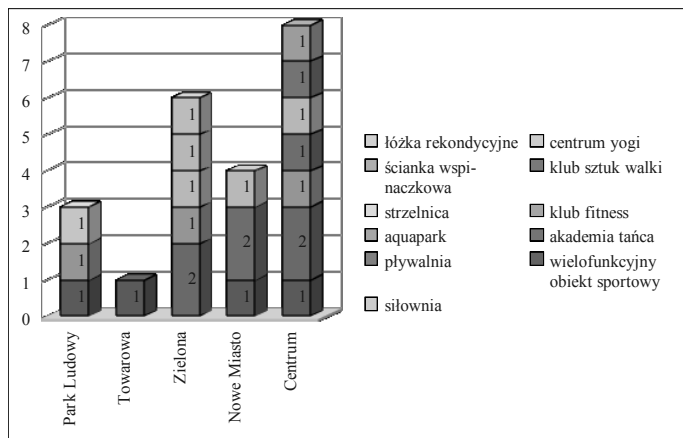
2. Czynniki warunkującymi wybór obiektów sportowo-rekreacyjnych są przede wszystkim cena świadczonych usług, odległość od miejsca zamieszkania, atrakcyjność oferty, przyjazna atmosfera oraz pomocna i wykwalifikowana kadra. Każdy z nich ma duże znaczenie w opinii respondentów.

3. Zdecydowana większość respondentów korzysta z obiektów sportowo-rekreacyjnych znajdujących się w pobliżu ich miejsca zamieszkania (na terenie tej samej jednostki osiedlowej).

4. Za najbardziej potrzebne obiekty sportowo-rekreacyjne w Łodzi uznano kluby fitnessu i wielofunkcyjne boiska.

Zakończenie

Głównym celem badań terenowych na prezentowanym obszarze była identyfikacja i inwentaryzacja całorocznych, zamkniętych obiektów sportowo-rekreacyjnych. Zestawienie informacji o liczbie i rodzajach obiektów (rys. 13) pozwala na porównanie omawianych jednostek osiedlowych pod względem zagospodarowania sportowo-rekreacyjnego. Jak wynika z badań, największą liczbę tych obiektów, a tym samym najlepiej zagospodarowana według przyjętego kryterium jest jednostka osiedlowa Centrum. Znajduje się tam niewątpliwie najszersza oferta pod względem rodzajów placówek sportowo-rekreacyjnych. Oprócz Centrum na podkreślenie zasługuje również sąsiadująca z nią Zielona, gdzie także zlokalizowano dużą liczbę obiektów (6) umożliwiających podejmowanie różnych form rekreacji ruchowej. Kolejnymi jednostkami w przedstawianym rankingu jest Nowe Miasto i Park Ludowy, które oferują równie ciekawe obiekty aktywnego spędzania wolnego czasu. Najslabiej zagospodarowana pod względem obiektów sportowo-rekreacyjnych jest Towarowa, być może z powodu wysokiego udziału terenów przemysłowych w powierzchni jednostki (rys. 13).

Rys. 13. Liczba i rodzaj całorocznych, zamkniętych obiektów sportowo-rekreacyjnych na terenie jednostek osiedlowych Łodzi

Źródło: opracowanie na podstawie wyników inwentaryzacji terenowej.

Celem kolejnej części badań niniejszego opracowania było poznanie i analiza odpowiedzi czynnych rekreantów korzystających z usług obiektów sportowo-rekreacyjnych na wyznaczonym obszarze. Podsumowując, warto podkreślić potencjalną wartość odpowiedzi udzielanych przez respondentów na pytania dotyczące preferowanych form rekreacji oraz obiektów, jakich, ich zadaniem, brakuje w mieście. Zebrane dane mogą być pomocne przy projektowaniu i lokalizacji nowych obiektów sportowo-rekreacyjnych oraz stworzeniu odpowiedniego planu zagospodarowania nowych i istniejących obiektów w celu stworzenia pożądanej oferty.

Artykuł jest częścią wspólnego projektu, mającego za zadanie zebranie informacji i analizę całego obszaru Łodzi w celu lepszego poznania bazy sportowo-rekreacyjnej oraz diagnozy stanu rekreacji ruchowej i stworzenia wytycznych do strategii rozwoju rekreacji ruchowej w mieście w odpowiedzi na zapotrzebowanie rekreanta dużego miasta.

Literatura

- Grodzka-Kubiak E., *Aerobik czy fitness*, DDK Edition, Poznań 2002.
- Kaczmarek S., *Warunki mieszkaniowe w Łodzi*, plansza nr XXXI, w: *Atlas miasta Łodzi*, red. S. Liszewski, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 2002.
- Kaniewicz S., Nowakowska B., Wosiek A., *Rozwój i rozmieszczenie ludności*, plansza nr XIV, w: *Atlas miasta Łodzi*, red. S. Liszewski, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 2002.
- Kowalska A., Kowalski G., *Budownictwo mieszkaniowe – tereny zabudowy mieszkaniowej Łodzi*, plansza nr XXX, w: *Atlas miasta Łodzi*, red. S. Liszewski, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 2002.
- Kowalski G., *Struktura zasobów mieszkaniowych*, plansza nr XXXII, *Atlas miasta Łodzi*, red. S. Liszewski, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 2002.
- Liszewski S., *Przestrzeń turystyczna*, „Turizm” 1995, t. 5, z. 2.
- Liszewski S., *Przestrzeń turystyczno-wypoczynkowa Łodzi*, plansza nr XXXIX, w: *Atlas miasta Łodzi*, red. S. Liszewski, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 2002.
- Michalski W., Nowakowska B., Szafrńska E., *Struktura demograficzna ludności – struktura ludności według ekonomicznych grup wieku*, plansza nr XV, w: *Atlas miasta Łodzi*, red. S. Liszewski, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 2002.
- Plan Łodzi*, „Demart” Sp. z o. o., Warszawa 2005.

Teoria i metodyka rekreacji, red. I. Kielbasiewicz-Drozdowska, Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu 2001.

Toczek-Werner S., *Podstawy rekreacji i turystyki*, Wydawnictwo AWF Wrocław, Wrocław 2007.

Zagospodarowanie terenów rekreacyjnych w Łodzi. Plany, perspektywy, red. J. Jakóbczyk-Gryszkiewicz, W. Dyba, S. Marcińczak, S. Tanaś, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 2008.

THE SPATIAL AREA OF MOTOR RECREATION ACTIVITIES IN THE INDOORS FACILITIES FUNCTIONING ALL YEAT ROUND ON THE BASIS OF SELEKT RESIDENTIAL AREAS OF LODZ

Summary

The recreation is a social phenomenon dependent to permanent changes and with the civilization development becomes more and more an essential element of the nowadays life. Dynamic development of recreational behavior caused the emergence of the problem of the particular characteristics both the phenomenon of the motor recreation itself and the spatial area in which it is realized. The current estimation of the recreational infrastructure, examining of social and economic factors influent on the development of the recreation and the qualification of the strategy of the development is main challenge of present time.

The aim of the present elaboration is the attempt of the qualification of present tendencies and conditionings of the development of the motorial recreation and sport in the region. A detailed target of the after-mentioned work is the characterization of the recreational area at the local level, covering the area of selected units of the small neighborhoods in Lodz.

Research represented here bear upon inventorying recreational indoors facilities and research of questionnaire with the clients of the select recreational facilities. An object of the elaboration are indoors recreational facilities functioning all year round on the basis of selected residential areas of Lodz. A subject of research is the community of persons using these sport- recreational facilities.

Basis material for the elaboration became gathered by means of stock-taking research and inquiry with customers of sport- recreational objects. Aggregated data were noted in stock-taking cards and in questionnaires of inquiry, determining main records of the work.

Translated by Monika Sławek